

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: f.d. Verkmästare
~~Socken~~ H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

Adress: Sandflygsgatan 15, Höganäs. Födelsedag: 19/5

Trettondagen.	s. 1.
Tjugondagen.	s. 2.
Vårfrudagen.	s. 3.
Fastlagen.	s. 4-6.
Påsk.	s. 7.
Valborgsmässoafton och 1:a maj.	s. 8.
Å Pingst.	s. 9.
Midсомmar.	s. 10.
Mårten.	s. 11.
Mikaeli marknad.	s. 12.
Lucia.	s. 13.
Julen.	s. 14.
Julaftonsmorgonen på fabrikerna.	s. 16.
Troll.	s. 17.
Jättar.	s. 18.
Gruvvarsel.	s. 19.
Majsångare - Sven Äppler i Viken.	s. 20.
Ordstäv efter Carl Moberg.	s. 21.
Arbetsförhållanden i Höganäs.	s. 22.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

7470 /

Landskap: S k å n e

Upptecknat av: Walter Welin

Härad: L u g g u d e

Adress:

x Socken: H ö g a n ä s S t a d .

Berättat av: Albert Söderberg

Uppteckningsår: 1941

Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Trettondagen. /Stjärngossar.

-Förekom inte stjärngossar?

-Nej, det har jag aldrig sett, men min gamle far talade om att
det funnits och att de uppträtt på fullt allvar.

ACC. N.R.

M. 7470:2

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u n d e Adress:
Staden: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tjugondagen.

På tjugondagen kördes julen ut. Men det var mest barn som knackade på. De voro litet "smetna" i ansiktet samt frågade om Knut var hemma. På senare år ha de i regel blivit avvisade.

ACC. N:R

7470:3

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
xSöckenx H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vårfrudagen.

- Hur firades vårfrudagen?
- Inte alls.
- Sade man inte fruedagen e.d.?
- Nej.
- Inte heller "tredje torsdagen i Tor etc."?
- Nej.
- Förekom inga talesätt om tranor?
- Nej
- Ät man inte heller våfflor?
- Nej.

ACC. N:R.

M 7470:4

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: L u g g u d e Adress:
 *Secken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Albert Söderberg
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fastlagen. I.

-Hur firades fastan?

-Vi hade då hembakade bullar utan grädde samt varm mjölk. Dessa bullar åt vi på söndagen. Sedan vi blev gifta tog vi in ris till fastlag, men det var vanliga grenar. Men det stora nöjet var slå katten ur tunnan. Jag har själv varit med om det.

-Var slog ni katten ur tunnan?

-Mellan husknutarna, där det var tillfälle att binda upp en tunna. Som ung minns jag att de gamla drejarna på kärllfabriken slog katten ur tunnan, så det var inte bara sjöfolket nere vid hamnen som gjorde det. De drog själv pjäsen och tog den med ner till sjön. Den ställdes upp på ett visst avstånd, och så bands det för ögonen på dem som skulle slå. Den som skulle slå fick så gå fram, och sedan berodde utgången på om han siktade rätt. Detta kallade vi för "slå dunk". Efteråt hade vi litet kaffe och starkt. Däremot voro vi aldrig utklädda. Den som kunde slå itu pjäsen blev kattakung. Ungdomen hade där- emot gärna masker på sig när de slog katten ur tunnan. Här uppe slogs katten ur tunnan på ett tiotal pjäser. Någon tunna hade vi inte, bara en lerpjäs. Vi skilde oss sålunda från sjöfolket, som hade en riktig tunna. Segelfartygen lågo på den tiden för- ankrade för vintern ända till fastan! Allt sjöfolk var då hemma och ordnade med kattgille. Kattutslagningen tillhörde i allra äldsta tid uteslutande sjöfolket, men så småningom blev Hotell Schweiz medelpunkten för dessa gillen och även andra deltog. De själva plus goda vänner fick vara med, men de voro då alltid utklädda med masker.

-Var kungen aldrig på förhand korad?

-Aldrig. Den blev kung som slog sista slaget, d.v.s. lyckades slå ut flaskan. forts.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7470:5

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: L u g g u d e Adress:
~~Socken:~~ H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fastlagen forts. 2.

Jag har även hört omtalas - fast jag aldrig sett det-att de red till häst.Denna fastlagen,alltså i år/1941/såg vi inte någon tillstymmelse till att slå katten ur tunnan,men alla år förut har det förekommit åtminstone på någon plats här i Höganäs.

-Hur kom det sig att kattgillena försvann på Hotell Schweitz?

-Jo,först var det uteslutande sjöfolket som deltog.Sedan tog gubbarna med sig sina goda vänner,och till sist urartade det hela.Därtill kom att sjöväsendet blev annorlunda.Angbåtarna slog ut segelfartygen och sjömännen lågo inte hemma vid fastan utan var ute till sjöss.Vi som hörde till Bolaget slog däremot dunk.Vi behövde endast en drejad pjäs,men vi kunde hålla på och slå i timmar innan kärlet gick sönder.

-Hängde dunken i linor?

-Nej,dunken stod på marken. Trots att det var en dunk,kallade vi det för katt.Vi hade dock ingenting i den,ingen flaska e.d.På landet i Tjörred red lantbrukarna,och de voro då utklädda.De vände ut och in på en rock eller också hade de vita nattskjortor på sig.I Tjörred hade de t.o.m. en levande katt i tunnan,men senare en flaska sprit i st. för katten.Här i Höganäs hade de aldrig i min tid någon levande katt.Hos Schweitz innehöll tunnan en spritflaska.Hos Schweitz betalade man 1.50 i entré och för den summan fick vi kaffe och bullar och groggar.Det där var förstas över 40 år sedan.I dessa fester deltog sjöfolket mangrant,och jag minns t.ex. att Fogelberg /Se särskild uppteckning om denne/ hade gjort sig en kostym av hyvelspån.Själv var jag med för 59 år sedan,Vi gick då en runda genom samhället efteråt.Många voro då skrudade i sjöuniformer,kadettkostymer o.s.v.Några hade vita skjortor.

forts.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 7470:6.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
~~xxvxx~~ Socken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fastlagen forts. 3.

Det var då endast arrangörerna själva som slog katten ur tunnan. Alla de övriga var bara publik.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7470:7

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
*Söcken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Påsk.

-Var dymmeln känd?

-Ja för all del. Svarta måndag, pannekagatisdag, då vi alltid brukade äta pannkaka o.s.v. På skärtorsdagen hängde vi figurer på folk men inte nu. Vi skar ut kvastar och rakor, vilka vi placerade på ryggen. Till påskafton hörde förstås alltid ägg, vilka färgades i lökskal. Denna färgningsmetod använder vi den dag som i dag är. Däremot färgade vi aldrig i hundkex men väl i stenmossa och kaffesump. Ute i det fria rullade vi så ägg medelst en tegelpanna. Vi breddade sand på marken så att äggen inte skulle gå sönder. Och så rullades det även rätt mycket kulor.

-Risade ni varandra på långfredagen?

-Nej.

-Förekom påskeldar?

-Nej. Vi tände över huvud taget inte alls eldar här i Höganäs. Men på danska sidan förekom dylika vid midsommar.

-Ät ni inte heller påskgröt?

-Nej.

-Men ni bakade väl särskilt påskbröd?

-Nej. Men på långfredagen flaggades det på halv stång.

ACC. Nr.

M. 7470:8

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
~~Socken:~~ H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Valborgsmässoafton och 1:a maj.

Siste april gick vi omkring och sjöng maj. Jag har själv varit med en gång, och det var för 55 år sedan. Vi fick träna en vecka innan, så att vi kunde visan. En av oss spelade harmonika. Det där var ett mycket viktigt inslag. Musiken spelade nämligen en stor roll i majsångarsällskapen, ty de som hade musik fick mest ägg och pengar. Men därtill kom ett gott uppförande. Majsångarna voro uppskattade på många ställen men de avvisades också på sinahäll. Vi gjorde en liten runda utåt landsbygden, där vi visste att de hade höns och ägg, och vi fick sannerligen rätt så rikligt. Fick vi inte ägg, så fick vi pengar, och de voro lika välkomna. Pengarna och äggen fördelades sedan mellan sångarna. Pengarna tog pojkarna men äggen fick föräldrarna. Vi började på kvällen med "God afton om I hemma är", och sedan höll vi på hela natten. Nu är det bara småttingar som gå omkring och sjunga maj. Sådana som inte ens börjar skolan. Fick vi inga ägg, så sjöng vi en bidvisa:

Ligg och ligg din late stut,
tills loppor och löss bära dig ut,
to på er höna och fjär på er katt,
tack ska I ha ert förbannade pack.

Om gröna kvistar, se Sven Äppler, särskilt blad.

-Varför upphörde majsjungningen?

-Det blev fler och fler. Det urartade till så gott som tiggeri, och folk tyckte inte om det.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7470.9

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
Söcken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pingst.

- Förekom det pingstbrudar i Höganäs/Ordet förklarar/?
-Nej. Men vi gjorde alltid utflykter till Kullen. Pingstdagen för vi till Kullen, och 2 dag pingst hörde det liksom till att man skulle ta till Haga.
-Arrangerade Bolaget särskilda resor?
-Nej. Det var sällskap som slöt sig samman. Man tog sig dit antingen till fots eller medelst förhyrd hästskjuts. Det var privata sällskap som slog sig samman. Några massutflykter förekom inte. Men därmed vill jag inte säga att stora folkmassor samlades. Det var kolossalt mycket människor där uppe vid pingst. De som voro hemma voro lätt räknade. Det var endast de gamla som inte orkade. Men även de ville om möjligt till Haga när det var pingst.
-Tog ni in löv inomhus?
-Nej. Men vagnar och hästar kläddes när vi for hem igen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7470:10.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
xSöcken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Midsommar.

Hur firades midsommar?

-Vid midsommar restes majstång. Vid morra sidan av kontoret var bl.a. en majstång, men sedan förlades festlighterna till Tivoliparken. I Tivoli var två majstänger, vid vilka Carl Moberg och Nils Arnberg spelade. /Se "Ordstäv efter Carl Moberg", särskilt blad/.

-Brukade gummorna från Änkehuset hjälpa till med majstängerna?

-Det har jag aldrig hört. Det var gratishjälp mest, men Bolaget ställde om att det blev dansbanor, vilka togs ner efter midsommardansen samt användes år från år.

-Sade ni bara midsommar, ingenting annat?

-Vi sade endast midsommar och likaså endast majstång.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

M. 7470:11.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
~~Socken~~ H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mårten.

- Hur firades Mårten?
- Med gås, anka eller höna, beroende på råd och lägenhet. De som inte hade råd med gås, hade gärna lutfisk, men inte gröt.
- Förekom aldrig gröt till Mårten?
- Nej, det var till jul.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

M 7470:12.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
~~Örby~~ Höganäs Stad. Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mikaeli marknad.

Sista lördagen i oktober var en stor dag i gamla Höganäs, ty då var här stormarknad. Den 24 oktober var flyttedagen och det var en formlig folkvandring hit. Marknaden hölls på Övre torget, numera Gruvtorget. Och dessutom förekom ett stort nöjesfält med karuseller, cirkus o.s.v. När jag var liten förde lantbrukarna sina kreatur hit, men under de senare åren har det mest varit karameller, träslöjdsalster och trädgårdsprodukter som sålts.

-Sålde Bolaget aldrig lerkärl på marknaden?

-Nej. Lerkärnen som såldes kom från Ängelholm. Men det såldes baljor, stegar, kvastar os.v.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7470:13.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
~~Socken~~ x H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lucia

firades inte alls i Höganäs förr i tiden.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

7470:14

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
~~xx~~ ~~xx~~ ~~xx~~ Höganäs Stad. Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julen. 1.

- Hur förbereddes julen i hemmen?
-Hemma hos oss tvättades och lagades alla kläder, gardiner o.d. och så slaktades grisen. Närmre jul bakades också. I äldsta tid bodde arbetarna i Bolagets hus och Bolaget höll både tvättstuga och bakugn åt dem. Men sedan omlades gruvdriften. Nu är det sällan någon som bakar hemma, därför att de anställda få endast fin krossad kol, och den är inte alls lämplig att baka vid.
-Var hade ni grisen?
-Hemma nära vår bostad, men sedan Höganäs blev municipalsamhälle infördes ordning och skick, och det blev förbjudet att ha gris inom samhället.
-Varav bestod julmaten?
-Lutfisk, gröt, skinka, långkål, vilket var vanlig grönkål som koktes i sylt- och fläskspadet. Dessutom hade vi brunkål. Långkål användes inte nu, i varje fall inte i samma utsträckning som förr. Grisen slaktades ju till jul, och av den blev det korb och allt möjligt annat gott.
-Slaktade ni på någon bestämd dag?
-Nej, när det passade. Arbetarna gick på den tiden omkring som slaktare. Ofta var det sådana som hade nattarbete! "Slaktarna" kom i regel 3 man. Någon särskilt yrkesman fanns inte i Höganäs.
-Hur såg julgranen ut? Förekom sådan?
-Ja då. I julgranen sattes ljus, köpta. Men man stöpte också ljus hemma. Jag har själv stöpt präsor, stora smala ljus, som kunde petas fast vid väggen.

forts.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7470:15

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
Socken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julen forts. 2.

- Hur hade ni det ordnat med julklappar?
- Julklapparna kastades alltid in. Det var till att smita och komma undan innan mottagaren upptäckte en. Togs man fast, blev man inbjuden och trakterad.
- Förekom aldrig utklädda bockar eller tomtar?
- Nej, inte här. Men folk gick i julottan ännu mera än nu, och när man ommorgonen gick till ottan hade alla tänd ljus i fönstren.

Till julen hörde alltid hasselnötter. Vi lagade också alltid särskild julost. Hasselnötterna såldes några dagar före jul av gubbar uppfifrån.

ACC. NR

M. 7470:16.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
~~Socken:~~ H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julaftonsmorgonen på fabrikerna.

var en upplevelse under 80 och 90-talet. Arbetarna städade överallt i fabrikerna. De putsade och sopade där som inte varit städade på hela året. Så köptes ljus och kläddes överallt i verkstäderna. Huvudsakligen var det på Kärlfabriken och Rörfabriken, men i alla fabriker voro de måna om att städa och pynta till julaftonsmorgonen. När dörrarna öppnades, var det en riktig folkvandring. Folk kom för att se vem som gjort de bästa arrangemangen. Vem som helst fick gå in. Överallt var klätt och i taket brann ljusen i väldiga ljuskronor.

-När förekom denna sed?

-I slutet av 80-talet minns jag den, och den varade sedan åtminstone ett tiotal år, alltså en god bit in på 90-talet. Seden började så smått men växte till sig. Arbetarna bekostade det hela själva. Vi brukade lägga ihop 25 öre till ljus var, och sedan förfärdigades transparanger med ljus i, på vilka stod "God Jul". Ljusen tändes tidigt på morgonen vid 5-tiden. Arbetet skulle egentligen börja kl. 6 som vanligt, men på senare åren stod alltid arbetet stilla. Ingenjören hette då von Post, och han uppsattade detta julfirande mycket.

ACC. N:R.

M. 7470:17.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter W elin

Härad: L u g g u d e Adress:

~~Socken~~: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Albert Söderberg

Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Högånäs

Troll.

Några sägner om troll känner jag inte till.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R.

7470:18.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
~~Staden~~ H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jättar.

Några sägner om jättar känner jag inte till.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 7470:19.

Landskap: S k å n e

Upptecknat av: Walter Welin

Härad: L u g g u d e

Adress:

~~Socken~~ H ö g a n ä s S t a d .

Berättat av: Albert Söderberg

Uppteckningsår: 1941

Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVGruvvarsel.

Det knäckte ibland i taket i gruvorna, och då trodde man att ett ras skulle inträffa just på den platsen, varifrån ljudet kommit.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 7470:20

Landskap: Skåne Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Luggude Adress:
~~xxx~~ Höganäs Stad. Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sven Äppler i Viken.

Sven Äppler i Viken måste räknas till de verkligt kända majsångarna här i Höganäs, ty han gick och sjöng maj i många månader. Han satte litet björkris i fönstersprickorna. När han fick korgen full, satte han in den hos bekanta och fortsatte sedan att öka på sitt ägglager. Vi däremot hade aldrig grönt med oss. Det var inte vanligt att majsångarna hade gröna kvistar med sig. De hade möjligen några gröna kvistar med sig till en början, men när dessa voro slut, tog man inte nya.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 7470:21.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
xSöken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ordstäv efter Carl Moberg.

Carl Moberg hade barn i Amerika, som ville att han skulle komma dit ut.

-Hade jag inte haft min rygg, så hade jag varit i Amerika, brukade han säga. Moberg gick krokryggig, men han kunde fila på sin fiol ändå. Liksom sin kollega Arnberg spelade han fiol, och liksom denne arbetade han i gruven. Han brukade sätta fiolen bakom ryggen samt spela i den ställningen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

No. 7470:22.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
Söcken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Albert Söderberg
Uppteckningsår: 1941 Född år 1872 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Arbetsförhållanden i Höganäs.

Gruva och fabrik ha varit strängt avskilda. Det är egentligen först på senare tid som vi arbetare blivit bekanta. När examen i skolan var över för alla kolhuggarpojkar till gruvan, och tro inte att de anmälde sig vid fabriken. Det var detsamma med pojkarna, vars föräldrar voro vid lerfabrikerna. De började arbeta där deras far arbetade. I gruvorna fanns de som bara såg solen om söndagen under vintern. Här på fabrikerna började vi kl. 6 på morgonen, och sedan arbetades i 10 timmar. Sven Andersson, som nu är död, berättade en gång för mig, att här tillämpats 12 timmars arbetsdag. Alla eldare hade 12 timmar. Jag har varit förman sedan 1894 och verkmästare sedan 1914. När jag var ung, tjänade jag 1.36 om dagen för 10 timmars arbete.

Skriv endast på denna sida!